

Namesto mimoz

8. marec je pred vrati. Kot vsako leto bo v ta mrzli in muhasti marec posvetil lesk mimozičnih vejic, ki jih bodo cvetličarji ponujali v kioskih in na ulicah. In najsi se ta praznik — dan žena — mnogim zdi nekakšna socrealistična dediščina ali, v sodobni inačici, potrošniški praznik, bodo verjetno iz nekakšnega čuta dolžnosti razveselili ženo ali dekle z mimozo ali skromnim darilcem.

MAJDA ARTAČ STURMAN

Bil je čas, ko je v Italiji dan žena imel svojo vrednost kot kohezivski moment med ženskami, ki so se borile za družbeno enakopravnost. Bila so to šestdeseta in sedemdeseta leta, leta feminističnih gibanj, manifestacij in zahtev po priznanju ženskih pravic. S seboj so prinesla napredek in uveljavitev žensk na skoraj vseh poklicnih področjih, do najzahtevnejših in do tedaj izključno moških poklicev.

Svinčena leta pa so prinesla s seboj nove obremenitve. Uveljavljanje in vse bolj razvejano javno delovanje žensk je potisnilo v kot zasebnost, poklicne zadolžitve so vse bolj obremenjevale ženske, da ni ostalo veliko časa in energij za družino. Namesto nekdanje ženske zapostavljenosti je nastopila dvojnja obremenjenost: poklicna angažiranost in vsakodnevna zadolženost za tisoč drobnih, nujnih opravil, ki žal v premnogih družinah še vedno ostajajo samo v ženskih rokah.

Ta navidezna »osvoboditev« je mnoge ženske potisnila v geto napetosti, izčrpanosti, stresa. Poklicna uspešnost je večkrat prevladala nad zasebnim, ženske je oropala sproščenosti in radosti družinskega življenja, prikrajšala za veselje ob spremljanju otrokove rasti in razvoja.

Danes, ko se iz razočaranja nad javnim umikamo v zasebno, ko vse večja brezposelnost ogroža najprej žensko delovno silo, ko potrošniški val zaradi čedalje hujše gospodarske krize splahneva, bomo morali prevrednotiti ne samo 8. marec, ampak tudi svoj

Ameriška letala s hrano in zdravili za vzhodno Bosno

Nevarnost terorizma tudi pri nas

Ameriška vojaška letala že nekaj dni spuščajo s padali hrano in zdravila na ozemlje vzhodne Bosne, kjer živi povečini muslimansko prebivalstvo. S tem posegom so se Združene države Amerike neposredno vpletle v bosansko krizo, kar je treba smatrati za preobrat v dosedanjem ameriškem stališču do krize v bivši Jugoslaviji. Koliko bo spuščanje hrane in zdravil s padali zares zaleglo in koristilo sestradanemu prebivalstvu, pa je drugo vprašanje.

Poznavalci razmer pravijo, da se v Bosni in Hercegovini odločno nadaljuje izvajanje zveznega velikosrbskega načrta, kar pomeni, da se vodilni krogi v Srbiji nikakor nočejo sprijazniti z dejstvom, da je delu srbskega prebivalstva tako v republici Hrvaški kot v Bosni in Hercegovini usojeno živeti z ramo ob rami s Hrvati oz. Muslimani, pri tem pa tudi biti narodna manjšina.

To je tudi glavni vzrok, zaradi katerega Srbi dejansko odklanja-

Bejazid Ahmić, 63-letni Bosanec, še z razstrelivom za pasom, govori časnikarjem o grotzah v BiH (foto S. Ferrari)

Iz vsebine:

Jurij Paljk: *Italijanski Trst nas ima za tujke* (str. 6)

Nevo Radović o kmetijstvu na Tržaškem (str. 4)

Martin Breclj o sedanjem političnem stanju (str. 3)

Mlada tržaška Slovenca bosta odprla mednarodno jadralno šolo na Lošinju (str. 7)

jo načrt, ki sta ga izoblikovala so-predsednika mirovne konference za Jugoslavijo Vance in Owen in po katerem bi Bosno in Hercegovino razdelili na devet pokrajin; na tri pokrajine s srbsko večino, na tri pokrajine s hrvaško in na tri pokrajine z muslimansko večino, Sarajevo pa bi tvorilo posebno pokrajino, v kateri bi enakopravno živele vse tri narodnosti. Strokovnjaki pa v tej zvezi hudo dvomijo o uresničljivosti omenjenega načrta, pri čemer poudarjajo, da ni stvaren, češ da na ozemlju Bosne in Hercegovine zaradi srbske agresije sploh ni več narodnostno mešanih območij. To je rezul-

Zakaj se sprenevedajo?

Povsem pravilno je ravnal deželni poslanec Slovenske skupnosti Ivo Jevnikar, ko je naslovil poziv na predsednika deželne vlade Turella, naj posreduje pri rimski vladi in parlamentu, da bi v okviru pogajanj za tako imenovani Osimo II zaslišali tudi mnenje in poslušali predloge predstavnikov slovenske narodne manjšine v Italiji.

Kot smo brali v dnevnem tisku in poslušali po radiu in televiziji, je zunanji minister Colombo najprej v parlamentu in nato tik pred začetkom pogovorov med delegacijama obeh vlad dejal, da bo Rim imel posvete z deželno upravo Furlanije Julijske krajine, s tržaško občino in z organizacijami istrskih beguncev oziroma pribežnikov. Niti z besedico pa ni omenil slovenske narodne manjšine v Italiji, čeprav je znano, da se je Osimo II prav

tako tiče, kot se tiče italijanske manjšine na ozemlju slovenske republike.

Vtis imamo, da se vede tako, kot da naše manjšinske problematike sploh ne bi bilo, da torej ta problematika ne more biti predmet pozornosti in razprave na pogajalski mizi za »nadgradnjo«, kot pravijo v Sloveniji, osimskih sporazumov.

Zadeva seveda ni takšna, kakršno si predstavljajo in si zamišljajo tisti italijanski krogi, ki so sprožili pravo časopisno kampanjo za zaščito svojih koristi v obeh republikah onstran vzhodne državne meje. Pri tem pa nikakor ni jasno, za kakšne in katere koristi dejansko gre; že zdaj pa je povsem jasno, da od take kampanje gotovo ne bo imela koristi italijanska manjšina, saj je na dlani, da ji takšno ravnanje more na daljši rok povzročati le škodo.

SKD o pogajanjih z Italijo

V Koprju je bila v soboto, 27. februarja, redna letna konferenca Slovenskih krščanskih demokratov. Na konferenci so predvsem odobrili sporazum o »povezovanju z Narodnimi demokrati«, ki bodo — kot bomo v dnevniku Slovenec z dne 1. t.m., »krilo v SKD«. Sporazum bo do konca aprila odobril tudi kongres Narodnih demokratov.

»Že zaradi obmejne lege Koprja — še bomo v že omenjenem dnevniku — so (na konferenci) sprejeli tudi stališča do pogajanj z Italijo in določanja meje s Hrvaško. SKD podpira prizadevanja vlade za celovito ureditev odprtih vprašanj z Italijo in tako obravnavo preteklih dogajanj na Primorskem, ki bo resnicoljubna do fašizma, komunizma in drugih dejstev, ki so obremenila odnose med državama. Vlada naj si prizadeva za enotno raven zaščite manjšin in — upoštevajoč slovensko državnost — tudi kar se da enotnost italijanske manjšine v Istri. Pri določanju meje s Hrvaško naj se upoštevajo zgodovinska, naravna dejstva in elementi pravičnosti.«

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 7. marca, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 »Hrošč leti v somraku«; 11.00 Za smeh in dobro voljo; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Janez Povše: »Za svobodo ali proti njeje. Izzivi in pozivi Marjana Rožanca; 16.00 Sport in glasba; 17.30 Z naših prirediteljev.

■ PONEDELJEK, 8. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Jugoslavija po letu 1945; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Vladimir Bartol: Ettore Mangialupi, protagonist Tržaških humoresk; 12.00 Taborišče Gonars (pričevanja preživelih); 12.40 Koroška poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Gospodarska problematika; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Nagradna abeceda, radijska kviz oddaja za otroke; 16.45 Postni govori; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba.

■ TOREK, 9. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Zvočna ropotarnica, glasovi in zanimivosti iz radijskega arhiva; 10.00 Poročila in pregled tiska; 10.10 Stereofonski koncert; 11.30 Vladimir Bartol: Ettore Mangialupi, protagonist Tržaških humoresk; 12.00 Nepoznani planet Zemlja; 12.40 Koroška poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba.

■ SREDA, 10. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Narodnostni trenutek Slovencev; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Vladimir Bartol: Ettore Mangialupi, protagonist Tržaških humoresk; 12.00 Zdravo hrano do zdravega duha; 12.40 Koroška poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 »Na goriškem valu«; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 »Na goriškem valu«; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 »Svojo poslednjo voljo pri zdravju in čisti pameti izrekam« — odnos do življenja in smrti v kmečkih oporokah.

■ ČETRTEK, 11. marca, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Obtoženci 2. tržaškega procesa; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Vladimir Bartol: Ettore Mangialupi, protagonist Tržaških humoresk; 12.40 Koroška poje; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Četrtekova srečanja.

Poziv proti posilstvom v bivši Jugoslaviji

Ženske organizacije so v mnogih državah začele z zbiranjem podpisov proti enemu najhujših zločinov proti človeškemu dostojanstvu in njegovi osebni svobodi — posilstvu. Podpise so začeli zbirati tudi po nekaterih naših šolah. Poziv, ki ga objavljamo v nadaljevanju, je naslovljen na tajnika OZN Boutrosa Ghalija in na Tadeusza Mazowieckega, posebnega poročevalca Komisije za kršenje človekovih pravic v bivši Jugoslaviji.

V bivši Jugoslaviji se vrstijo zločini nad ženskim spolom, kakršnih zgodovina še ni poznala. V Bosni-Hercegovini je bilo doslej v imenu etničnega čiščenja posiljenih na tisoče žensk, deklet, celo otrok. Taka množična posilstva se še naprej dogajajo v taboriščih nasilja kljub pričevanjem, ki vedno pogosteje prodirajo iz taborišč v javnost in kljub obtožbam Amnesty International. Tukaj ne gre samo za strašne zločine posilstva, ki so jih zagrešili v vseh obdobjih vojakov vseh ras in ver v prepričanju, da so ženske neke vrste vojni plen. Tokrat je mnogo huje. V bivši Jugoslaviji so si hladnokrvno zamislili spolno nasilje kot vojno orožje in ga nalagajo vojakom kot dolžnost z neprikritim namenom, da bodo posiljene ženske rodile »sovražnika«. To je grozna zamisel, ki jo je mogoče primerjati samo z nekaterimi nacističnimi početji. Ženske pa so dvakrat žrtve. Z mučenjem in poniževanjem se poslužujejo njihovega telesa, da bi jih prisilili roditi otroke v znamenju sovražstva, prihodnost teh otrok pa si je grozno predstavljati. Te ženske pa izgubijo svojo istovetnost, še več: zavržejo jih lastni možje in lastni ljudje. To je nasilje, o

katerem ni več mogoče molčati. Ne moremo se pretvarjati, da ne vemo, kaj se dogaja v omikani Evropi, le nekaj ur daleč od naših domov: kršijo se človekove pravice na nedopusten način. Obračamo se na organizacijo Združenih narodov s prošnjo, da takoj zaustavi ta grozodejstva. Posiljevalcem in njihovim ukazovalcem naj sodi mednarodno sodišče za vojne zločine. Ženskam, ki so utpele to nasilje, mora biti priznana materialna in moralna odškodnina. Naj jim bo priznan status političnih begunk, če zanj zaprosijo.

»Sarajevski pekel, marec '92 - marec '93«

V kulturno športnem središču na Vrhu bo v petek, 5. marca, večer z naslovom: »Sarajevski pekel, marec '92 - marec '93«. Gost večera bo časnikar Aleksander Mlač iz Sarajeva, poseben poročevalec RTV Slovenija, neposredna priča tamkajšnjih grozot. Večer, ki se bo pričel ob 20. uri, prireja Kulturni dom in Zveza slovenskih kulturnih društev iz Gorice ter KD »Danica« z Vrha. Uvodoma si bo mogoče ogledati tudi dokumentarec o krvavi vojni v BiH, ki ga je posnela ekipa VIDEOESTA iz Trsta. Ob tej priložnosti bodo tudi zbirali podpise za peticijo proti vojnim grozotam na ozemlju nekdanje Jugoslavije.

* * *

Glasilo SKD »Tabor« in knjižnice »PINKO TOMAŽIČ IN TOVARIŠI« z Opčin, ki se po novem imenuje »Glasnik«, je z zadnjo številko naredilo velik korak naprej. Uredniški odbor se je odločil, da glasilo tako oblikovno kot grafično posodobijo, vsebinsko pa razširi. Uvodni članek je posvečen 25. obletnici delovanja domačega društva, ostali članki pa obravnavajo številna vprašanja, predvsem tista, ki zadevajo Opčine in neposredno okolico.

* * *

M. Brancati odgovoril slovenskima svetovalcema

Deželni odbornik za zdravstvo M. Brancati je v torek, 2. t.m., odgovoril na svetovalski vprašanji, ki sta ju še jeseni vložila deželna svetovalca Ivo Jevnikar (Slovenska skupnost) in Miloš Budin (DSL). Gre za to, da že dalj časa Tržaška krajevna zdravstvena enota pošilja na številne slovenske šole, zlasti v mestu, italijanske zdravstvene asistentke, pa čeprav ima na voljo tudi osebe z znanjem slovenskega jezika. Odbornik je povedal, da se KZE opravičuje z dejstvom, da ima trenutno le pet zdravstvenih asistentk z znanjem slovenščine: tri so namenjene delu na teritoriju, dve pa delata v osrednjih uradih. Z novimi natečaji naj bi se položaj izboljšal.

Deželni svetovalac Ssk Jevnikar z odgovorom ni bil zadovoljen. Krajevna zdravstvena enota bi se morala namreč tako organizirati, da bi slovenskim šolarjem in dijakom zagotavljala usluge v slovenščini. To zahteva veljavna šolska zakonodaja, ki terja tako za

učno kot za neučno osebje na slovenskih šolah, da je slovenskega materinega jezika. Še najprej pa gre za temeljno pravico otrok in mladostnikov, za človeško in psihološko vprašanje, saj je ravno v stikih z zdravstvenim osebjem uporaba materinščine pri omenjenih mladih uporabnikih bistvenega pomena za učinkovitost same službe. Od tod upravičeni protesti staršev, šolnikov in ravnateljev.

Svetovalac Budin, ki je razvil podobne misli, pa se je tudi vprašal ali natečaji KZE predvidevajo znanje slovenščine za šolske asistentke.

V Miljah se je v petek, 26. februarja, pričel dvodnevni posvet o gospodarskih vprašanjih, ki ga je priredila miljska občinska uprava. Namen tega srečanja je bil, kot sta poudarila župan Ullcigrai in podžupan Mutton, izdelava programskih smernic, predvsem kar zadeva načrtovanje za ekonomski razvoj občine.

Nevarnost terorizma tudi pri nas

Politike etničnega čiščenja. Marsikdo zato meni, da bo treba poiskati novo rešitev, pri čemer bi na primer prišla v poštev konferenca držav in narodov v neposredni bližini kriznega območja.

Kakšnim hudim zapletom gremo naproti, smo se v Trstu lahko prepričali prav pred dnevi, ko se je na mejnem prehodu pri Fernečih odvijala prava človeška drama. Očitno nepriseben Bosanec je kar 38 ur držal v šahu krajevno slovensko oblast in stalno grozil, da bo z razstrelivom pognal v zrak sebe in vse, kar je v njegovi bližini. Potrpežljivosti in spretnosti slovenskih policijskih organov

ter srečnemu spletu drugih dejavnikov se je treba zahvaliti, da ni prišlo do najhujšega. Takšen ali podoben dogodek pa se utegne glede na dogajanje na območju, ki ni prav tako strašno oddaljeno od nas, žal ponoviti. Naši kraji se torej ne bodo soočali le s hudimi gospodarskimi in socialnimi težavami, ki so vsaj posredno posledica krvavih dogodkov na ozemlju bivše Jugoslavije, temveč bodo morali računati tudi na takšno ali drugačno obliko teroristične dejavnosti. Ljudje, ki so šli skozi pekel in ki so vse izgubili, se žal radi predajajo najnižjim nagonom, med katere sodi konec koncev tudi terorizem.

Pokrajinski tajnik Ssk Breclj o odložitvi volitev in drugih vprašanjih

»Slovinci bi morali pokazati voljo po obstoju z združevanjem svojih moči«

Vlada je prejšnji teden nepričakovano odložila upravne volitve, ki so bile napovedane za 28. marec za 40 italijanskih občin in dve pokrajini, med njimi tudi tržaške. Namesto tega bodo referendumi 18. aprila, pokrajinske volitve v Trstu pa naj bi verjetno združili z deželnimi v letošnjem juniju.

Ker se do zadnjega ni vedelo, kaj bo odločila vlada, so se morale seveda stranke pripraviti na volitve. Tudi Slovenska skupnost je opravila vse potrebno delo, sestavila je listo kandidatov, odobrila je program itd. in naredila še veliko drugega dela, ki pa je bilo zaman. O tem in še o nekaterih drugih, za našo manjšino aktualnih vprašanjih, smo se pogovorili s pokrajinskim tajnikom Ssk za Tržaško Martinom Brecljem.

Martin Breclj

Kako bi komentirali odložitev upravnih volitev, kje vidite vzroke za takšno odločitev in kaj vse to pomeni za tržaško pokrajino?

Najprej bi dejal naslednje: Slovenska skupnost se je pripravljala na te pokrajinske volitve, in to z vso resnostjo, saj je do odložitve prišlo v zadnjem trenutku, in sicer slab mesec pred datumom, za katerega so bile razpisane in na predvečer dneva, ko se je začel rok za vložitev kandidatnih list. Mi to odložitev negativno ocenjujemo, saj je do nje prišlo v trenutku, ko je že stekel volilni aparat. To seveda predpostavlja tudi določene stroške, kar pomeni, da je šlo za veliko potratno javnega denarja. Še bolj kot zaradi tega pa to odložitev negativno ocenjujemo zato, ker je še en dokaz neresnosti, ki nujno povečuje že tako krhko zaupanje ljudi v demokratične institucije v obdobju, ki je izredno delikatno za italijansko demokracijo. Neizogibno se ustvarja sum, da so odložitev hotele in dosegle politične sile, ki se zaradi znanih škandalov boje soočanja z volivci.

Poleg tega pa ne gre pozabiti – vsaj kar zadeva tržaško pokrajino – da se z odložitvijo volitev podaljšuje že tako izredno dolgo obdobje komisarske uprave, ki bi v vsaki demokratični ureditvi moralo biti čim krajše. V tržaški po-

krajini pa jo imamo dejansko že več kot leto dni, če upoštevamo, da je bil pokrajinski svet že drugič predčasno razpuščen.

Pri vsem tem pa ne gre zamenjati še enega vidika, namreč tega, da so nekateri hoteli odložitev volitev zato, da bi te potekale po novem, po vsej verjetnosti večinskem sistemu. Za Slovensko skupnost in sploh za slovensko manjšino pa je to zelo tvegano, saj nimamo nobenega jamstva, da bi z novim volilnim sistemom sploh lahko izvolili kakega predstavnika v krajevnih upravah.

Slovenska skupnost si že dalj časa prizadeva za enotno nastopanje vseh Slovencev, vendar do sedaj tega ni bilo mogoče uresničiti. Nameravate s tem predlogom vztrajati?

Naša stranka se že dalj časa izrazito zavzema za to, da bi Slovenci nastopali kar se da enotno tudi na volitvah in je zato večkrat predlagala oblikovanje skupne slovenske liste. Še posebno danes, v tem prelomnem zgodovinskem obdobju, je ta predlog bistvenega pomena tudi za razvoj naše manjšine. Prav ta trenutek je za nadaljnjo usodo naše narodnostne skupnosti še posebno važen, vključno kar zadeva njeno politično predstavništvo. Zato bi bilo še posebej pomembno, da bi Slovenci prav sedaj pokazali svojo voljo po obstoju in rasti z združevanjem svojih moči na vseh področjih. V tem duhu je Slovenska skupnost tudi sestavila svojo kandidatno listo in programska izhodišča za sicer odložene tržaške pokrajinske volitve. Na kandidatni listi nastopajo osebnosti iz celotne pokrajine različnih starosti in poklicev, pa tudi različnih idejnih usmeritev, tako da bi se v njej z lahkoto prepoznal vsak pripadnik naše manjšine. Naj omenim, da so bili med glavnimi kandidati prof. Ivan Peterlin, dr. Peter Močnik in prof. Josip Pečenko.

Ssk je tudi, prav v zvezi s temi volitvami, začela sodni postopek proti razporeditvi volilnih

okrožij v tržaški pokrajini. Kaj lahko rečete o tem?

Tržaški pokrajinski svet je edini v vsej državi, v katerem je več kot polovica svetovalcev izvoljena na območju ene same občine. Točneje: v tržaški občini se izvoli kar 21 od skupnih 24 svetovalcev, tako da je pokrajinski svet nekakšen dvojniki tržaškega občinskega sveta. Do te anomalije je prišlo, ker je leta 1956 generalni komisar za tržaško ozemlje Palamare v nasprotju z vsedrjavno volilno zakonodajo skušal čimbolj omejiti izvolitev predstavnikov v okoliških občinah, v katerih je slovenska manjšina posebno močno prisotna. Slovenska skupnost se je odločila, da nastopi proti tej ureditvi, ki je očitno uperjena proti vsej slovenski manjšini, in to seveda predvsem po sodni poti. Po našem mnenju je namreč kršeno temeljno ustavno načelo o enakopravnosti državljanov.

Protislovensko ozračje v Trstu postaja v zadnjem času vse bolj izrazito. Kje so po Vašem vzroki za takšno stanje in kakšne posledice lahko povzročijo?

Res je, da v zadnjih časih na tržaškem političnem prizorišču odločno prevladujejo nacionalistične sile, kot sta zlasti novo fašistično gibanje MSI in Lista za Trst. Vzroki za to so delno tudi splošna kriza, v katero je zabredel italijanski politični sistem, ki pa se v Trstu izraža v svojih oblikah. Tu so namreč stalno na delu protislovenske oziroma protislovenske sile, ki so si ob razpadu Jugoslavije obetale tudi ozemeljske spremembe, kot je prišlo v zadnjih časih do izraza v gonji proti Osimskim sporazumom. Prevladovanje teh sil pa je skrajno negativno za sam Trst, saj onemogočajo mestu, da vzpostavi sodelovanje s svojimi sosedi, pa tudi, da polno izraža svojo istovetnost, h kateri spada tudi slovenska komponenta. In dejansko Trst pod vlado teh sil nenehno propada in to na vseh področjih, od gospodarskega do demografskega.

Upam, da bo to resnico počasi spoznala tudi večina Tržčanov in da se bo otresla strahov in predsodkov, ki zastrupljajo življenje na tem križišču narodov in kultur. Mi lahko samo pokažemo, da takšna pot ne vodi nikamor in da je torej treba spremeniti mentaliteto, ki v nas vidi »peto kolono«, sovražnika, ter nam priznati vlogo potencialnega povezovalnega dejavnika z zaledjem, posrednika za večje sodelovanje.

(hj)

V petek, 26. t.m., je v Veroni v starosti 89 let umrla mati tržaškega škofa Maria Caliarri vd. Bellomi. Vse svoje življenje je posvetila družini, živel je preprosto in globoko krščansko. Dva od njenih treh otrok sta se odločila za službo Bogu. Njen sin Lorenzo Bellomi je postal tržaški škof, njena hči Lucia pa je redovnica.

Pokojnico so pokopali v ponedeljek, 1. marca, v cerkvi sv. Lucije v Veroni. Tržaški škof je v preteklih dneh prejel sožalje tudi od številnih vernikov. V tem težkem trenutku izreka msgr. Bellomiju iskreno sožalje tudi naš list.

V petek, 26. t.m., je iz Gorice odpotovala v Osijek 30-članska delegacija iz mesta Gorica pod vodstvom župana Tuzzija. Vrnila se je ponoči iste dne. Namen tega srečanja je bil predvsem ponovno navezati stike ter omogočiti razgovor o konkretnih možnostih sodelovanja med Gorico in Osijekom tako v smislu solidarne pomoči kot tudi bodočih kulturnih in gospodarskih povezav.

Namesto mimoz

odnos do zasebnega, družinskega, vsakodnevnega, svoj odnos do neplačanega, specializiranega hišnega dela, do vzgoje in nege otrok. Tako da bo vsaka ženska zadovoljna s svojo izbiro, da se bo odločala svobodno za poklic-

no uveljavitev ali pa samo za izjemno odgovorno vzgojno delo in za naporno gospodinjstvo delo v družinskem krogu.

Zato ob 8. marcu raje kot mimoz podarite ženski pomoč v kupinji, presenetite jo z nakupom v samopostrežni trgovini, ponudite ji prosto popoldne, tako da ji oskrbite otroško varstvo. Zelo vam bo hvaležna, če bo tak 8. marec vsak dan.

Predsednik Zveze neposrednih obdelovalcev na Tržaškem dr. N. Radovič

»Gre nam za dejansko enakopravnost slovenskega in italijanskega kmeta«

V Trstu je bila v soboto, 27. t.m., pokrajinska organizacijska konferenca Zveze neposrednih obdelovalcev. To srečanje je bilo pripravljeno na vsedrjavno konferenco, ki bo od 15. do 17. t.m. v Chianciano Terme, na njem pa so spregovorili predsednik tržaškega dela Zveze neposrednih obdelovalcev Radovič, podpredsednik Olenich in direktor Rubert ter deželni direktor Chinellato, posegli pa so še nekateri gostje in tudi sami obdelovalci. V zvezi s konferenco in z bodočimi načrti te organizacije smo nekaj vprašanj postavili predsedniku Nevu Radoviču.

Dr. Nevo Radovič

Pokrajinska organizacijska konferenca je potekala pod geslom: »Zveza neposrednih obdelovalcev za preno, da bo podeželje živelo«. Kaj to geslo pomeni in kateri so Vaši predlogi za njegovo uresničitev?

Zveza neposrednih obdelovalcev, sindikat, v katerega je včlanjenih nad 70 odstotkov italijanskih kmetovalcev, stopa novim časom naproti. Novi časi pa prinašajo s seboj številne izzive. Sindikat, ki noče v teh novih okoliščinah stati ob strani in si prizadeva, da bi postal protagonist in soblikovalec vseh teh novih procesov, mora seveda izoblikovati novim časom primerno strategijo boja. To pa je osnovni namen vseh organizacijskih konferenc, ki potekajo v tem času znotraj Zveze neposrednih obdelovalcev in ki imajo kot osrednje vodilo prav preno. Vprašanje, ki si ga moramo ob tem zastaviti, pa je, ali se bo podeželje sploh še lahko razvijalo in živelo. Odgovor ni lahek: tu se pač prepletajo različni interesi državnega, evropskega in svetovnega merila.

Zveza neposrednih obdelovalcev izhaja sicer iz načela, da prihodnost kljub vsemu ni že vnaprej določena, pač pa razvojno odprta. Predlogov, da bi prišlo do uresnitve gesla, da bi podeželje res zaživelo in živelo, je seveda veliko: posebno skrb posveča Zveza zagotavljanju dohodkov kmetovalcem, socialni stabilnosti na

podeželju in strateškemu ohranjanju kmetijskih površin. Strukturni razvoj temelji seveda na družinski kmetiji, ki je bila in je ena temeljnih postavk Zveze neposrednih obdelovalcev. K temu bi seveda lahko dodali iskanje nove vloge v okviru predelovalne — prehrambene industrije, težnjo po izboljšanju kvalitete kmetijskih pridelkov itd. Skratka: problemov je še in še!

Kakšne so perspektive za neposredne obdelovalce v družbi, ki posveča vse manj pozornosti in diskriminira kmetijstvo, še zlasti na Tržaškem?

Osebnost sem kljub vsemu optimist. Kmetijstvu se ne more odreči nobena država, saj ima slednja poleg gospodarske tudi socialno, prostorsko, ekološko in strateško funkcijo. Kmetijstvo namreč odločilno oblikuje podobo kulturne in naravne krajine. Tega se hočeš nočeš politiki zavedajo.

Na Tržaškem je položaj žal še bolj zapleten. Oblasti imajo do kmetijstva mačehovski odnos, kmetijstvo se tu zavestno prepleta s politikom. Zveza neposrednih obdelovalcev se nahaja v nezavidljivem položaju. Z nekaterimi kmetijstvu naklonjenimi italijanskimi političnimi silami nam je uspelo šele v zadnjem času vzpostaviti konstruktiven odnos, četudi gledajo na našo sindikalno organizacijo z določeno mero nezaupanja, ker je pač večinoma slovenska. Slovenski politični del pa nas zavestno potiska ob rob dogajanja in hkrati noče, da bi aktivno sodelovali pri reševanju številnih problemov (kot npr. razlastitve).

Prepričan sem, da ostro in umetno ločevanje kmetijske stvarnosti na povsem slovensko in povsem italijansko, ki naj bi jo predstavljala Zveza neposrednih obdelovalcev, koristi samo določenim krogom, ki naj bi »predstavljali« celotno slovensko stvarnost.

Kolikšne so po Vaših opažanjih možnosti za razvoj kmetijstva na Tržaškem?

Na Tržaškem obstajajo različne, rekel bi tudi številne možnosti za razvoj kmetijstva. Tu mislim predvsem na ovrednotenje

nekaterih že obstoječih panog (npr. kmečkega turizma), na nove poti v biološkem pridelovanju hrane, na razvoj vinogradništva in drugih žlahtnih kultur itd.

Pri vsem tem pa moramo imeti pred očmi predvsem dejstvo, da bi morale kmetije postati strukturalno trdnije. Samo z izboljšanjem dohodkov tistih, ki se s kmetijstvom ukvarjajo, lahko pričakujemo razvoj tega sektorja.

Kakšna je vloga slovenskih članov v okviru pokrajinske Zveze neposrednih obdelovalcev?

Poglejte: v odboru povsem »italijanske« Zveze neposrednih obdelovalcev je od 11 odbornikov 9 Slovencev. To pomeni, da Slovenci v Zvezi še zdaleč nismo zastavljeni, nasprotno: nekaterim morda preprosto ne gre v račun, da pač lahko svobodno mislimo, da smo sami oblikovalci svoje prihodnosti. Ni se še zgodilo, da bi nam katerokoli odločitev nekdo vsilil. Vendar moram priznati, da o zaščiti »slovenskih kmetovalcev« veliko ne razpravljamo. Prvič, ker menimo, da Slovenci nismo še Indijanci ali bele muhe, drugič, ker ločujemo sindikat od politične stranke. Gre nam enostavno za dejansko enakopravnost slovenskega in italijanskega kmeta in za kvaliteten dvig člove-

ka — kmeta, ki pa ga družba (tudi zamejska in slovenska, ko ga ne potrebuje) povsem izrinja na rob družbe. Pa še nekaj: v čast si štejemo, da nam je uspelo vzpostaviti med Vsedrjavno zvezo neposrednih obdelovalcev in slovensko Kmečko zvezo tisti most, o katerem si mnogi le polnijo usta. Morda bi prav v tej značilnosti lahko našli posebno vlogo slovenskih članov tržaške Zveze neposrednih obdelovalcev.

* * *

V DSI o primorskem leksikonu

V Društvu slovenskih izobražencev je bilo redno srečanje v ponedeljek, 1. marca, posvečeno Primorskemu slovenskemu biografskemu leksikonu, ki je letos po dveh desetletjih izhajanja prišel do črke Ž. O njegovem pomenu in zgodovini je spregovoril dr. Branko Marušič, raziskovalec v okviru Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Leksikon sta začela sestavljati msgr. Rudolf Klinec in pisatelj Marijan Brecelj. Prvi snopič je izšel leta 1974, od 7. snopiča dalje pa je uredništvo prevzel prof. Martin Jevnikar, ki je to svojo nalogo opravljal do danes. V PSBL je omenjenih kar 3421 za Primorsko pomembnih osebnosti, sestavljalci pa se pri izbiri imen niso ozirali na državne meje ali na ideološko pripadnost, ampak so upoštevali izključno zgodovinski kriterij. To je ob koncu poudaril tudi prof. Jevnikar, ki se je obenem zahvalil številnim sodelavcem za požrtvovalno delo.

Praznik slovenske kulture v Devinu

Praznik slovenske kulture v Devinu v nedeljo, 28. februarja, so oblikovali Dekliški zbor Devin (zbiorovodja Herman Antonič), Fantje izpod Grmade (zbiorovodja Ivo Kralj) in otroški zbor Ladjica (zbiorovodji Mirjam Bratina in Olga Tavčar). Priložnostno misel je posredoval Marko Tavčar, medtem ko so Aleš Bužan, Kristjan Kovačič, Elizabeta Legiša, Igor Pahor in Sidonija Radetič recitali Prešernove, Grudnove in Aškerčeve pesmi. Na ogled je bila tudi fotografska razstava z naslovom »Domači kraji nekdanj in danes«, pri čemer so vzbujali pozornost in zanimanje zlasti stari fotografski posnetki Devina in neposredne okolice.

Na sliki: Fantje izpod Grmade med nastopom na proslavi v Devinu (foto D. Križmančič)

Korak naprej k realizaciji zakona za razvoj Krasa

Slovenski predstavniki na konferenci za programski dogovor o lokaciji in uresničitvi izrednih posegov za razvoj Krasa (foto D. Križmančič)

V četrtek, 24. t.m., je bil storjen korak naprej k realizaciji zakona št. 16 iz leta 1992 o razvoju Krasa. Deželni odbor sprejel na črtovanje Dario Tersar je namreč sklical v Trstu konferenco, na kateri je tekla razprava o končnem sprejemu programskega sporazuma za uresničenje izrednih posegov v korist Krasa. Srečanja so se udeležili predstavniki Kraške gorske skupnosti, tržaške pokrajine in tržaške občine, torej tistih organizmov, ki morajo z deželno podpisati dogovor za uresničitev omenjenega zakona. Kot opazovalci pa so bili na zasedanju prisotni tudi deželni svetovalci. Ivo Jevnikar, deželni svetovalec Slovenske skupnosti, je predvsem izrazil zadovoljstvo nad dejstvom, da je odbor Tersar premaknil zadevo z mrtve točke, in izrazil upanje, da odložitve pokrajinskih volitev v Trstu ne bo vplivala na postopek za uresničevanje določil zakona za razvoj Krasa, zato naj pride do končnega dogovora v najkrajšem času. Jevnikar pa je obenem izrazil obžalovanje, da je med predvidenimi posegi, o katerih govori osnutek deželnega odborništvu, postavljen skorajda izključujoča alternativa med posegi za izpopolnitev športnega središča pri Bazovici in novo večnamensko športno zgradbo na Opčinah. Oba posega, je dejal deželni svetovalec Ssk, sta bila že svojčas obljubljeni in sta pri prebivalstvu vzbudila upravičeno zanimanje in pričakovanje. Poleg tega je prav, da pride do protivednosti tudi na Opčine, ki so nekako središče Vzhodnega Krasa. Ko se je na konferenci vnela razprava o umestnosti posega za agriturizem na jusarskih zemljiščih v Bazovici, je Jevnikar pripomnil, da je treba zagotoviti sredstva tudi za tako koristno pobudo.

Deželni svetovalec Ssk je že lani decembra predložil resolucijo, ki jo je deželni odbor sprejel kot priporočilo, v kateri je bilo rečeno, da prihaja do hudih zamud v realizaciji zakona o razvoju Krasa in da je treba ta postopek pospešiti. Zakon je namreč bil sprejet spomladi lanskega leta in je glede tega prvega člena, ki govori o desetletnem finansiranju (v skupni višini 15 milijard lir) ukrepov za naravno varstvo Krasa, krepitev uslug za krajstvo prebivalstvo in spodbujanje kmečkih in obrtniških dejavnosti na Krasu predvideval že za leto 1992 eno milijardo in pol lir. Tista sredstva, je poudaril Jevnikar, je treba porabiti do konca leta, drugače so izgubljena.

Po sedanjem načrtu naj bi sredstva, ki jih določa zakon 16/92 na-

menili za ureditev parka Globojner, openskega strelišča in bazovske gmajne, bivše postaje gozdnih čuvajev v Bazovici, kjer naj bi odprli muzej, športnega centra v Trebčah, nogometnega igrišča na Proseku, gradnjo telovadnice na Kontovelu in še nekaterih drugih povelj že prej omenjenih.

Predvsem je sedaj pomembno, da pride do podpisa programskega sporazuma čimprej, gotovo pa pred junijskimi deželnimi volitvami, in da se pri tem dosledno upošteva voljo domačega prebivalstva, saj gre v bistvu za protivednost za boleče razlastitve. Kot kaže, so dežela, pokrajina in Kraška gorska skupnost pripravljene na to, da pride čimprej do dokončnega dogovora, problem pa predstavlja tržaška občina, saj kaže, da bo povzročila največje težave. S tem v zvezi smo za mnenje vprašali podpredsednika vzhodnokraškega sosveta Davida Slobca, ki je izrazil željo, »da bi vsaj za uresničitev tega zakona o Krasu prišlo do večjega sodelovanja tržaške občine. Tako bi dokazala večji posluš za probleme Krasa, ki ga je do sedaj precej zapostavljala.«

Društvo »Jadro« iz Ronk prireja večer v počastitev dneva slovenske kulture, ki bo v petek, 12. marca, v dvorani občinske knjižnice v Ronkah. Sodelovali bodo: dekliški zbor iz Devina, gledališka skupina Mira Sarđoć in režiser Sergij Verć. Začetek ob 20.30.

Smrt Božidarja Filipovića

V soboto, 27. februarja, je v starosti 62 let umrl znani zamejski šahist Božidar Filipović. Že dalj časa je bil bolan, vendar je njegova smrt pretresla vse, ki so ga poznali in cenili zaradi njegovih človeških odlik. Pogreb je bil v sredo, 3. t.m., na openskem pokopališču.

Pokojnik je bil rojen v Ljubljani, sicer pa je bil hrvaškega porekla. V Trst se je priselil takoj po koncu druge svetovne vojne. Božidar Filipović je bil po izobrazbi ekonomist, po poklicu podjetnik, bil pa je tudi pojem slovenskega zamejskega šaha. Pred skoraj štirimi desetletji je osvojil mojstrski naslov in bil dolga leta med najboljšimi slovenskimi šahisti nasploh. Bil je v deželni šahovski reprezentanci, večkrat je branil barve državne reprezentance severne Italije, skoraj tri desetletja pa je bil prva deska

tržaškega šahovskega krožka. Poleg tega je vodil šahovsko komisijo pri ZSSDI ter je bil tudi predsednik deželne šahovske zveze Furlanije-Juljske krajine. V zadnjem desetletju je bil večkrat uradni zamejski prvak, svoj zadnji naslov pa je osvojil lani decembra na jubilejnem 10. zamejskem šahovskem prvenstvu.

Božidar Filipović je bil gotovo eden najboljših šahistov v Italiji, vendar se ni mogel udeleževati vsedravnih prvenstev, ker ni imel državljanstva. V šestdesetih letih je tržaški mojster Guido Capello igral s Filipovićem trening meč za pravico na državno prvenstvo ter izgubil 9:1. Capello je nato osvojil državni naslov ter poslal Filipoviću razglednico s temi besedami: »V Italiji sem prvi, v Trstu drugi.«

V Benečiji število prebivalcev še dalje nezadržno pada

Zadnje ljudsko štetje iz leta 1991 je pokazalo, da število prebivalstva v Benečiji še dalje nezadržno pada. V zadnjih desetih letih se je znižalo še za skoraj 20 odstotkov. Benečija danes ne presega 10 tisoč prebivalcev, leta 1951 pa jih je tam živelo nad 16 tisoč.

Največji osip je opazen v občini Dreka, ki je izgubila v tem obdobju kar 36 odstotkov prebivalcev; danes jih je ostalo le 225. Samo občina Špeter je v zadnjih desetih letih zabeležila porast prebivalstva in sicer za 200 enot, pomembno zaslugu za to pa ima občinska uprava s svojim gospodarsko-druženim načrtovanjem, k temu pa je pripomogla tudi sama naravna lega Špetera.

Iz podatkov, ki nam jih nudi zadnje ljudsko štetje še lahko razberemo, da se je dobršen del Benečanov preselil v furlansko nižino.

* * *

Umrla je Marija Bernetić

V častiljivi starosti 91 let je dne 1. t.m. v Trstu umrla znana slovenska tržaška politična delavka in bivša komunistična poslanka v rimskem parlamentu Marija Bernetić. V široki tržaški javnosti je bila znana kot »tovarišica Marina«, ki je bilo njeno ilegalno ime za časa osvobodilnega boja.

V italijanskem komunističnem gibanju je sodelovala od zgodnje mladosti in vedno vestno opravljala naloge, ki so ji bile zaupane. Doživela je fašistično preganjanje, po vojni pa je bila ena vidnejših predstavnikov KPI v Trstu in ena najožjih sodelavcev takratnega nespornega tržaškega komunističnega voditelja Vittoria Vidaliya. Kot velika večina slovenskih komunistov na Tržaškem se je tudi Bernetićeva bila leta 1948 opredelila za resolucijo Informbiroja, za Stalina torej in proti Titu. Ko je bil leta 1963 Vidali izvoljen v senatno zbornico, je svoje mesto v poslanski zbornici prepustil Mariji Bernetić, ki je tako postala prva povojna slovenska članica rimskega parlamenta. Med drugim je sodelovala v poslanski komisiji za ustavna vprašanja in s tem tudi boljše spremljala oblikovanje posebnega statuta avtonomne dežele Furlanije-Juljske krajine. Tedaj se je udeleževala tudi prvih skupnih posvetov med predstavniki slovenske narodne manjšine v Italiji in zaključke teh posvetov redno posredovala vrhovom svoje stranke.

Kljub težavam, ki spremljajo vsako visoko starost, se je do zadnjega živo zanimala za dogajanje doma in po svetu in si lahko predstavljamo, s kakšnimi mučnimi občutki je kot stara komunistka doživljala zlom komunistične ideologije in zlasti komunistične prakse. Ob razkolu v KPI se je opredelila za Demokratično stranko levice. Njen pogreb je bil v Trstu v četrtek, 4. t.m.

Ob robu znane televizijske oddaje s tržaške Pomorske postaje

»Italijanski Trst nas ima za tujke«

Ko sem tudi jaz, kot najbrž večina Slovencev v Italiji, katerim ni vseeno, če bomo jutri lahko še Slovenci v Italiji, ali pa bomo spet lahko samo še kvečjemu »slavi« in največkrat kar samo ščavi, pred dnevi gledal pozno zvečer Lernerjevo oddajo »Milano, Italia« s tržaške Pomorske postaje, si nisem mogel kaj, da nisem kar pošteno preklel vse skupaj. Najprej sebe, ki sem spet padel v past, ki mi jo vsakič nastavijo s takimi oddajami in se potem tako razburim, da dolgo ne zaspiš v noč, nato sem preklel vse ostalo. In tega ostalega je precej.

Najbrž bi bilo sedaj zelo lepo, če bi napisal kaj globokoumnega in to o tem, kako vendar že vse vemo in kako je v bistvu zelo stara zgodba in še nekaj takih cvetk bi lahko natrosil, berljiv članek bi bil tu in skorajda vsi bi bili zelo zadovoljni, jaz pa ne, ne s člankom in tudi ne s samim seboj, ker pač enostavno nisem tak in mi tako pisanje ne gre od rok.

Naj razložim. Prepričan sem, da je med nami Slovenci tu v Italiji največja napaka prav v tem, da smo prepričani, da je največkrat ob takih priložnostih potrebno biti in ostati strpen in spet razlagati, zakaj je tako in zakaj ni drugače, in še kaj najdemo. Razlagamo seveda lahko le sebi, ker nas nihče drug pač ne posluša. Premalokrat pa rečemo, da nam to ne gre zlahka dol po grlu, da nam sploh ne gre nikamor tak odnos do nas. Vsi se nekje skrivamo za tisti »mi«, ki pomeni vse in obenem pomeni vedno in samo nič. Samo »jaz« v takih primerih lahko nekaj pomeni in šele velika skupina takih »jazov« lahko pomeni neki spodobni in časti vredni »mi«, ki je sploh posluha vreden. In zato sem bil zelo jezen po ogledu Lernerjeve oddaje, v kateri so nas tržaški fašisti spet zmerjali z vsem mogočim, in najbolj mi je šlo na jetra to, da sem po TV sprejemniku uspel slišati tudi psovke tipa »infoinatori«, ki so letele na račun vseh Slovencev.

O tisti gospe, ki je vse »slave« pač dajala v isti koš in nam ne more ničesar odpustiti, raje ne bi govoril, ker je to patološki primer človeka, ki ga je povozil čas, kot je čas povozil tudi vse tiste, z ene in druge strani, ki se tako zmerjajo, si tako ne odpuščajo, se tako sovražijo. O mladem fašistu, ki je javno napovedoval hude čase Slovcem z neprikrito grožnjo, katero je večina njegovih pajdašev nagradila s ploskanjem in večina italijanskih obiskovalcev v dvorani tudi, pa samo tole: je tipičen primer človeka, ki nam v Trstu grozi od konca druge svetovne vojne, in o katerem pristojni organi največkrat nič ne vedo in nič ne slutijo, kot tiste tri opice, ki si mašijo usta, pokrivajo oči in ušesa.

Pokazala pa je ta oddaja nekaj zelo važnega, če je bilo potrebno to spet videti in zvedeti, seveda! Namreč to,

da je res sicer, da vsi Italijani v Trstu ne mislijo tako in tako ne vpijejo, hvala Bogu, seveda. Je pa obenem res, da ni nikogar, ki bi javno za nas postavil besedo, svojo glasno besedo, z italijanske strani namreč. Tu mislim na vse tiste psevdointelektualce, ki imajo dostop do prvih strani državnih dnevnikov, ki vedno o nas pišejo samo kot o »vetru z Vzhoda«, če nas seveda ne zmerjajo in nam na vse načine onemogočajo priznanje, ki nam gre, in kolikor toliko spodobno, normalno življenje. Za normalno življenje imam to, da se človek ne počuti v Trstu kot tujek in ogrožen, kot se v njem jaz kot Slovenec počutim, za normalno imam to, da se ob zahtevi o raziskovanju stokrat preklelih fojb ne reče samo to, da so v njih končali samo ljudje, ki so »imeli edino krivdo v tem, da so bili Italijani«, ampak, da so na dna kraških jam padali tudi Slovenci, za normalno ima to, da se ne govori vedno samo o Judih, ki so strašno trpeli v drugi svetovni vojni v Trstu, ampak, da se pove tudi to, kako so trpeli Slovenci, poleg vseh ostalih seveda, za normalno imam jaz namreč vse tisto, za kar se mi ni potrebno vsak dan boriti in vsak dan razlagati to okolju, ki se nalašč dela, nalašč pišem in to poudarjam!, da o meni nič ne ve, če pa ve kaj, je to samo toliko, da me lahko špoti in obenem še opljuva meni drage stvari.

Saj je res, da je med nami Slovenci tu v Italiji na žalost tudi veliko, preveč takih, ki prodajajo svoje intimne tople predele telesa za majhne denarce vsakomur, ki pride mimo, in jim slovenska beseda nič ne pomeni in tudi slovenski Kras ne, kot tudi slovenska šola in pesem ne, da o materinem mleku ne govorim, ker ne bi rad izpadel patetičen, pa čeprav vse to sploh ni patetično. Ampak jaz nisem tak in z mano jih je še veliko takih, ki niso taki! Pa nočemo biti nič posebnega, samo svoje normalno, človeka vredno življenje hočemo!

Zato, ker nisem tak, in se tega tudi prekleto dobro zavedam, lahko zapišem tu tole: V Trstu ni niti enega italijanskega vidnega mestnega veljavnega moža, ki bi kaj rekel v prid za nas, če pa to reče, reče nekje na skrivaj, kot da bi se sramoval izrečenega, in potem še vedno nekaj zamenca sebi v zagovor, da se ja ne bi svojim sonarodnjakom zameril. Razen pisatelja Tomizze, kateremu so tudi »naši« zakrivil precej gorja in je o tem tudi pisal, v Trstu ni nobenega vrhunškega italijanskega intelektualca, ki bi se postavil v bran za nas Slovence. Prav zato je Tomizza tudi tako krivično osamljen v svojem plemenitem pisanju o lastni in o bolečini njegovega pregnanega naroda, namreč zato, ker ne sovraži, ampak skuša razumeti in iti dlje kot do golega zaključka, da je vedno treba iti povsod in samo na nož. Sedanjega gospoda škofa iz

Trsta, ki se je večkrat potegnil za nas, pa se da lepo utišati z »laičnimi« sredstvi, danes je namreč biti kristjan precej »demode« v javnih občilih ali mass medijih, če se vam tako lepše sliši; to se lepo vidi.

Enkrat sem že zapisal v Novem listu, da nas Trst ne mara, sedaj zapišujem, da nas italijanski Trst ne prenaša, in ne mara, ima nas za tujke. Če to ne bi bilo res, bi se sedaj o tem drugače govorilo in pisalo.

Kako naj si drugače razlagam vse tisto pisarjenje o antisemitizmu in o tem, kako so oskrunili judovske grobove in o nas skorajda nikdar nič, o naših posvinjanih svetinjah pa nič, nikdar nič, če pa že, pa tiho, češ, saj so vajeni in jih je malo, kot da bi bilo Judov v Italiji na milijone!, ko pa nam lahko še italijanski parlamentarec nemoteno razbije slovenski napis na šoli s slovenskim učnim jezikom ob belem dnevu in to ne gane nikogar v Trstu in ne v Italiji, ker tam za nas sploh ne vejo, ali pa nočejo namerno vedeti! S tem ne mislim delati nobene krivice Judom in nikomur, ki je krivično ogrožen, pokažem samo na to, kako so v veljavi za nas Slovence v Italiji drugačni metri, drugačna merila.

Jaz ne morem mimo tega, res ne morem, da ne zapišem spet, da nas res v Trstu ne marajo in nas na vse načine skušajo onemogočiti in nam vsem naprtiti krivde, za katere nekateri nismo do pred kratkim niti vedeli, kaj šele, da bi bili zanje tudi odgovorni. To je vse nekaj drugega kot pa parola »Iz roda v rok duh išče pot«, to je sovraštvo, načrtno preganjanje, omalovaževanje in nesramno podtikanje, kraja osnovnega človeškega dostojanstva.

Sedaj mi bo kdo rekel: »Kaj se sekiraš, kaj nimaš dovolj eksistencial-

nih, čisto materialnih problemov, pušti to, saj več, kako je!« In žalostno je to, da so ti, ki mi tako govorijo, največkrat slovenski ljudje, ljudje slovenskega porekla. Jaz pa pišem prav zato, ker imam iste težave, kot jih ima moj italijanski sodržavljan, lahko manjše ali pa večje, a poleg teh še te, ki mi jih večinski narod s svojo brezbriznostjo in nesramneži nalaga. In imam vso pravico, da mi jih nihče ne vsiljuje, da me nihče ne žali, da pušti tudi meni živeti. O demokraciji in o vsem lepem se bova lahko pogovarjala samo pozneje, ko bo to že dorečeno in storjeno, prej je vse en sam velik prah in leporečje, visokodoneče puhlice gobezdačev, ki vse obljubijo, izpolnijo pa ne ničesar.

Pred kratkim me je povabil prijatelj, italijanski duhovnik, s katerim se pozna že vrsto let in se spoštujeva, naj pridem na neko srečanje, kjer bodo mladi kristjani, kjer bodo vsi molili, Italijani in Slovenci, vsi skupaj in vsak v svojem jeziku.

»Ja«, sem rekel, »Slovenci bodo molili tudi v italijanščini, ko pa bo na vrsti slovenska molitev ali pa slovenska pesem, bodo Italijani molčali, a ne?«

Nisem bil nesramen in vedel je to. Samo otožno se je nasmehnil in mi pritrdil, da je v bistvu res tako, če že hočemo biti cinični.

»Jaz pa nisem hotel biti ciničen«, sem mu odvrnil, »le realist«.

Obmolnil je in od takrat me ne vabi več.

Obema je žal.

Prijatelja sva še vedno, a o tem ne govoriva več.

Molitev mi je pa namreč še vedno sveta stvar, ob kateri ne morem biti nestrpen in tudi ne nekam na stran porinjen, preveč resne stvari so to, da bi si lahko dopustil, da bi se z njimi lahko igral.

Ve, da ne hodim na taka srečanja, ker na njih nisem kot Slovenec ena-

Jurij Paljk

Prešernova proslava srednje šole Srečko Kosovel

V petek, 19. februarja, so tudi openski srednješolci proslavili slovenski kulturni dan. Kot je že ustaljen običaj, so se zbrali v Prosvetnem domu na Opčinah in pripravili prireditve, ki je bila po mnenju učencev samih ljubka, pestra in slovesna obnem. Zasluga za to gre nedvomno izvajalcem Glasbene matice, slavnostnemu gostu prof. Ivanu Artaču in srednješolcem, ki so naštudiral krajšo odsko točko, napovedovali in povezovali posamezne dele celotnega programa.

Po krajši predstavitvi glasbenika Marija Kogoja, po katerem je bila ravnokar poimenovana tržaška Glasbena matica, so v dvorani izzvenele kitare (Christian Volpi, Barbara Brišček), klavir (Tamara Ražem, Tatjana Jurca), flavta (Tamara Tretjak), violina (David Žerjal) in violončelo (Aleksander Sluga) v izvedbi gojen-

cev profesorjev Igorja Starca in Petra Filipčiča.

Priložnostni govornik, nekdanji profesor šole Srečka Kosovela Ivan Artač, je s svojimi toplimi in bodrilnimi besedami o Prešernovi veličini in naši predanosti slovenski besedi in kulturi požel odobravajoč aplavz zbrane mlade publike.

Prav gotovo pa je bil najbolj nape-to pričakovan nastop domačih srednješolcev, ki so pod vodstvom prof. Olge Lupinc uprizorili Prešernovega Povodnega moža in seveda s svojo mladostno neposrednostjo in živahnostjo navdušili celo dvorano.

Učenci so odhajali iz Prosvetnega doma zadovoljni, da so šolsko jutro preživeli drugače kot običajno, nedvomno pa tudi kulturno obogateni in željni nadaljnjih tovrstnih nastopov.

Majda Guštin

Vodila jo bosta dva naša mlada inštruktorja, David Poljšak in Devan Košuta

Aprila otvoritev mednarodne jadralske šole na Lošinju

David Poljšak, letnik 1964, se je začel ukvarjati z jadranjem pri 13 letih. Takrat je opravil prvi tečaj pri Sireni, ki je bila še v Sesljanu, ker barkovljansko društvo še ni imelo svojega sedanjega sedeža. Strast do morja je podedoval — kot sam pravi — od nonota, ki je bil navdušen jadravec. Nekaj let kasneje se je David lotil surfanja, najprej kot samouk s svojo opremo in na lastne stroške. Že tedaj pa si je zadal nalogo, da mora vsaj enkrat doseči državni naslov. To veliko željo je uresničil leta 1984. Med njegovimi podvigi velja omeniti prečkanje Jadranskega morja, in sicer iz Cervie v Pulj, ki je trajalo 32 ur.

Po tekmovalni karieri je postal kvalificiran državni trener in je vodil številne tečaje jadrnanja pri Čupi. Več let je treniral skupno s prijateljem, sedaj 25 letnim Devanom Košuto. In prav ta dva mlada jadralska inštruktorja sta v teh dneh v središču pozornosti zamejske športne javnosti. Odločila sta se, da ustanovita mednarodno jadralsko šolo na Lošinju. O tem spodbudnem podvigu smo se pogovorili z Davidom Poljšakom.

David Poljšak

Kako in zakaj sta se z Devanom pravzaprav odločila, da ustanovita jadralsko šolo, in zakaj je izbrala padla prav na Lošinju?

Oba sva navdušena jadralska, Devan je med drugim bil tudi na Kolombiadi v Portoriku, kjer

je spoznal nekdanjega skipperja slavne Azzurre Maurota Pellaschieria. Skupaj sva iskala možnost, da bi nama jadrnanje lahko postalo tudi poklic. Padla je tako zamisel o mednarodni jadralski šoli, vendar je bilo treba izbrati primeren sedež. V Trstu je veliko jadralskih klubov, morje je umazano, veter ni primeren, morda bi se ta zamisel lahko uresničila le v Sesljanu, vendar v okviru propadlega načrta o preureditvi sesljanskega zaliva. Iskala sva zato privlačen in znan kraj, ki naj bi bil tudi varen. Izbrala sva tako zaliv Čikat na Lošinju. Otvoritev bo meseca aprila ob Veliki noči.

Opiši nekoliko podrobneje vašino zamisel in bodoče delovanje šole. Komu bo pravzaprav namenjena?

Šola je namenjena mladim od 16. leta dalje pa tudi starejšim. Tečaji bodo tedenski, potrebne pa bodo rezervacije. Obsegali bodo več stopenj. Skupna cena za bi-

vanje v hotelu s polnim penzionom in tečajem bo znašala okrog 700.000 lir, kar je praktično polovica kot na podobnih tečajih v Italiji.

Sedež jadralske akademije v zalivu Čikat je res lep objekt s teraso v neposredni bližini morja. Tu bo potekalo klubsko življenje s predavanji, v njem pa bo tudi restavracija. Pred klubom smo postavili 20 metrov dolg plavajoči pomol, kjer so privezane jadrnice in motorni čolni. Skupno razpolagamo z 12 jadrnicami različnih vrst in velikosti ter z dvema motornima čolnoma.

Pred dejansko uresničitvijo zamisli sta opravila nekaj težkih raziskav in sta se posvetovala z različnimi strokovnjaki. Na kakšen odziv je naletela vašina zamisel in kakšne naj bi bile njene perspektive?

Mnenja raznih strokovnjakov — tudi na turističnem področju — so bila pozitivna, kajti jadrnanje postaja iz leta v leto bolj popularen šport, poleg tega si ljudje, posebno meščani, želijo vzpostaviti stik z naravo in se ukvarjati z aktivnostmi, ki so na to vezane. Naslanjajo se zato na tiste turistične ustanove, ki jim lahko zagotovijo dobro organizacijo pri tovrstnih pobudah. Na mednarodni turistični borzi v Milanu je bil npr. celoten oddelek namenjen raznim turističnim aktivnostim v naravi. Tu sva bila prisotna tudi midva.

Perspektive so zelo velike, najina aktivnost bi se lahko razvila tudi v oporiščno točko za vse jadralske, ki se iz Tržaškega zaliva

podajajo na križarjenje. Pri naju bi namreč lahko dobili vse potrebne storitve in informacije.

Stopila sta tudi v stik z nekaterimi zvonečimi imeni jadrnanja, nekateri vrhunski jadralski so vam zagotovili strokovno pomoč...

Pogovarjala sva se z različnimi jadralski in trenerji, prišla sva v stik z Maurom Pellaschieriem, ki je bil navdušen nad najino zamisljo in ko je ugotovil najino organiziranost nama je ponudil pomoč pri promociji in pri delovanju šole.

Ali jadrnanje ni sezonski šport in obstaja torej nevarnost, da bi bila v zimskih mesecih brezposelna?

To je za nas sreča. Jadrnanje je res sezonski šport, vsa pomembna tekmovanja potekajo spomladi in poleti, v teh mesecih se bova torej lahko ukvarjala z rekreacijskim jadrnanjem, v zimskem obdobju pa bodo na sporedu treningi in razni mitingi za tekmovalce. V ta namen sva že navezala stike tudi z različnimi reprezentancami.

(Dar)

Janko Jež

Giani Stuparich

(2) *Ob stoletnici njegovega rojstva (1891-1961)*

SARAJEVO

Po Stuparichevem odhodu iz Hamburga je Elody Oblath obiskala Slataperja in izvedela, da ga je obiskal Giani Stuparich. Izrekla je željo, da bi ga spoznala. Do tega je prišlo v Trstu. Tu je 14.7.1914 že pripravljala čistopis Stuparichevega dela **La nazione ceca**. Giani Stuparich nese osebno v Catania rokopis, ki bo izšel v knjižni obliki kot tretja knjiga zbirke **La giovine Europa** založnika Battiato. Knjigo je Giani Stuparich posvetil prijatelju Prezzoliniju.

Vest o atentatu na vojvodo Franca Ferdinanda v Sarajevu preseneti Stuparicha. Ta je vojvodo nasprotoval, ker je pri svojem navdušenju nad trialiistično možnost rešitve avstrijskega vprašanja pozabil na Češko. Kljub temu se je zavedal, da je šlo za propast vseh prizadevanj, ki jih je on gojil skupaj z najbolj prosvetljenimi političnimi duhovi Avstrije. Medtem ko Stuparich ni prikrival svoje zmede, je Slataper takoj prešel na nacionalistične pozicije in se bratil s Faurom Timeusom. Za Stuparicha je sarajevska tragedija pomenila **»izgubo njegovega sveta«**.

Giani Stuparich pride do potrjenega potnega lista in kot Teofilo Marini prestopi pri Cervignanu mejo med Avstro-Ogrsko in Italijo. Januarja 1915 je Stuparich spet v Florenci. Dne 31. marca predloži rektoratu tezo o Machiavelliju v Nemčiji. Zagovarja jo 30. aprila. Doseže najvišjo oceno 110 brez pohvale. Teza bo objavljena šele leta 1985. Delo je oskrbela Cinzia Romani, uvod

pa je napisala Stuparicheva hčerka Giovanna Stuparich Criscione. V pismu, ki ga je Giani Stuparich pisal 14.1.1915 Slataperju, beremo: »Dokler ni bilo te vojne, smo si naredili nalogo, da se bomo šli Tržačane, ko pa je zdaj vojna, Trst nima nobene naloge več, ki naj bi jo opravil zase, ampak mora zbrati vse sile za skupno stvar.«

PRVA SVETOVNA VOJNA

Giani Stuparich je o svoji vlogi v prvi svetovni vojni zelo odkritosrčno napisal v reviji **Il Ponte** aprila 1954: »V tistih časih je bil Trst pod Avstrijo. Biti tedaj v Trstu Italijani in ne iredentisti, kakor smo bili mi, je pomenilo postavljati se v težak položaj. Bili smo v nevarnosti, da bi nas imeli za filoavstrijce in filosofane.«

»Nam pa ni bilo mar ne za to ali drugačno stališče. Mi smo tako razmišljali: ko bi se Avstrija — kot je bilo tedaj možno in kamor so jo usmerjali nekateri prosvetljeni tokovi socializma — progresivno usmerjala proti konfederaciji narodov, bi to bila osnova za evropsko konfederacijo. Trst bi v okviru Podonavske države lahko usklajal svojo gospodarsko bodočnost z italijanstvom. Dоследni iredentisti so morali hoteti vojno. Zato mi nismo bili iredentisti. Mi nismo hoteli vojne kot take, niti nismo želeli, da bi Italija iz lastne pobude tvegala vojno zaradi Trsta.«

»Ko pa je Avstrija izbrala nasprotno pot in se vpregla v voz pangermanizma in sprožila vojno, ko je evropska bodočnost zgodovinsko stekla v smer, ki je bila popolnoma drugačna od one, ki smo jo mi želeli, tedaj nam je postala jasna nevarnost, ki se ji je Trst izpostavljal. Ni šlo več za usklajevanje gospodarske blaginje z italijanstvom, ampak za reševanje lastnega obstoja, za obrambo pred pangermanizmom.«

»Italijanski Trst...«

kopraven, ker se pač jaz ne čutim enakopravnega. To je vse.

Ampak jaz res ne morem večno biti tiho.

Res ne morem vedno reči, da je prav, ko to ni.

In glejte, ob vsem tem nisem napisal ničesar o beguncih in o grozovitem klanju v Bosni in na Hrvaškem, o katerih in katerem so hoteli govoriti v Lernerjevi oddaji, saj se Slovencev niti tikati niso hoteli.

Prvič zato ne govorim, ker preveč spoštujem vsakega človeka, tudi mrtvega, da bi si upal sploh pomisliti, kaj šele izreči kaj takega, kar je nek vidni italijanski Tržačan izrekel v tisti oddaji, ko je dejal, naj se jih pusti pobijati naprej med seboj, drugič pa zato, ker me je resnično sram, da živim v taki državi, ki se imenuje in ima za demokratično in ob vsem gorju sošedov ne naredi nič drugega kot to, da jim pošlje tja samo nekaj kilogramov pašte in par konzerv, obenem pa pošilja svojega ministra, da daje roko njihovemu klavcu.

Vem, da so to visokodoneče in morda res prevelike besede za malo branega navadnega publicista, a vem tudi to, da niso pretrde.

In jaz stojim za njimi, to pa lahko neskomorno in pošteno vsakomur povem.

* * *

V deželni galeriji za likovno umetnost Luiš Spazzapan v Gradišču so pred nekaj dnevi odprli razstavo štirih fotografov iz goriške pokrajine, ki pripadajo srednji generaciji. Razstava bo na ogled do 14. marca vsak delavnik v dopoldanskih in popoldanskih urah.

Velikonočni seminar MENS bo letos pri Barceloni

Deželna mladinska sekcija Slovenske skupnosti se v teh dneh pripravlja na vsakoletni velikonočni seminar Mladine Evropskih Narodnostnih Skupnosti (MENS), ki ga letos organizirajo mladi Katalonci v kraju Planoles pri Barceloni od 3. do 9. aprila.

MENS združuje mladinske organizacije raznih jezikovnih, etničnih in narodnostnih manjšin v Evropi. Po svojem delu se zavzema za ohranitev kulture, jezika in pravic narodnostnih skupnosti ter podpira samostojno politično nastopanje. Po političnih pretresih v srednji in vzhodni Evropi so se v MENS vključile tudi številne manjšinske organizacije iz bivšega socialističnega bloka. Ta vključitev predstavlja za MENS nov izziv pa tudi kopicu zanimivega dela.

Vsi dosedanji seminarji MENS, ki se že skoraj dvajset let odvijajo širom po Evropi in dvakrat tudi v našem zamejskem prostoru, so dokazali, da so taka srečanja izredno koristna, ker dajejo udeležencem informacije o stanju in razvoju posameznih narodnostnih skupnosti, s temi stiki pa se krepi tudi medmanjšinska solidarnost, ki se večkrat konkretizira v skupnih akcijah. Tako, na primer, je bila na lanskem seminarju v Flansburgu v Nemčiji sprejeta zelo odmevna resolucija o slovenski narodnostni skupnosti v Italiji. Mladinska sekcija Slovenske skupnosti nudi vse potrebne informacije o letošnjem seminarju na tel. št. 040/910081 in 040/327365.

Tržaški pokrajinski predsednik
Ms SSK

Franko Guštin

Sodobno kmetijstvo

Jagode za domačo rabo

Tudi v naših krajih, vsaj v domačih vrtovih, vse bolj pogosto vidimo jagode. Še do nedavnega so jih ljudje v glavnem sadili za družinske potrebe, vse bolj pa se uveljavljajo tudi kot tržno blago.

Sedanji čas je ugoden, da pripravimo gredice za jagode, ki jih sadimo spomladi. Omenili bi sorte Fern, Selva, a tudi Dana in sorto Elsanta, na trgu ponujajo tudi številne nove sorte, o katerih pa lahko za natančnejše značilnosti vprašate prodajalce.

Poglejmo torej, kako bomo pripravili ugodno rastišče za družinski nasad jagod. Če se hočemo izogniti zapleveljenosti tal in istočasno dobiti ugodno rastišče, bomo tla prekrili s črno polietilensko folijo 0,05 do 0,07 debeline. Izplača se dobro prekopati zemljo in jo pognojiti z zrelim gnojem, nato pripravimo gredice, ki naj ne bodo preveč široke. Navadno naredimo greديو tako, da je široka 80 cm in visoka približno 25 cm. Na tej površini naredimo dva grebenčka ter s hrptom lopate nekoliko utrdimo ta dva nasipka. Vse prekrijemo s črno folijo, kateri na sončni strani grebenčkov, vsakih 25-30 cm, naredimo sadilno luknjo, v filmu, ki bo ležal v »dolini« med grebenčkoma, pa bomo vsakih 15 do 20 cm naredili malo luknjo za zalivanje oziroma za to, da bo dež lahko pronical v zemljo. Če pa imamo cevi za namakanje po sistemu kapljanja, bomo pod

film, kar sredi gredice, dali luknjasto cev, da ne bodo jagode trpele suše.

Če imamo že zasajen jagodnjak bomo ugodne dneve izkoristili, da bomo odstranili vse suhe liste in odvečne poganjke ter možne ostanke jagod. Vsaki rastlini pustimo največ tri poganjke. Kar odstranimo, pa moramo odnesti z rastišča in zažgati, da se ne bi širile razne glivične bolezni. Pri jagodah sta še posebej nevarna siva plesen in oidij. Če hočemo pridelek siliti, ga bomo prekrili s prozornim polietilenskim filmom. Čez greديو bomo zato postavili žičnate oboke, preko teh pa folijo. Čez dan, če je sončno, tunnel odkrivamo, da jagode ne bi utrpele toplotnega šoka, saj se njihova rast ustavi pri 28 stopinjah Celzija. Grede moramo še zlasti odkrivati, ko jagode cvetijo, saj so tedaj posebej občutljive.

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »NOVI LIST« -
Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954,
št. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Bojan Brezigar,
Ivo Jevnikar, Helena Jovanovič, Drago
Legiša (glavni in odgovorni urednik),
Miro Oppelt, Saša Rudolf, Marko Tav-
čar in Egidij Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst,
tel. 040/772151.

»Treba se je bilo rešiti tržaštva (distriestinizarsi), Trsta pa nismo smeli pozabiti, izključiti smo ga morali kot boleč problem.«

Po 24. maju 1915 se Carlo in Giani Stuparich med prvimi javita v Rimu na sedežu prvega polka Sardinskih grenadirjev. Nekaj dni kasneje že potujeta na fronto. Carlo pade na fronti: v prostovoljni akciji na hribu Cengio je hudo ranjen. Da ne bi padel v avstrijske roke, se ustrelil. Scipio Slataper je že pred njim padel na Podgori. Giani Stuparich je kmalu bil hudo ranjen in ujet na Monte Cengio. Z lažnim imenom Giovanni Sirtori je dve leti prebil v vojnem ujetništvu. Po koncu vojne se je vrnil domov v Trst. Kot vojni dezerter se je z lažnim imenom rešil naglega soda in obsodbe na smrt.

MED SVETOVNIMA VOJNAMA

Po povratku v Trst se Stuparich najprej zaposli kot sodelavec Vestnika III. Armade — *Notiziario della III Armata*. Že 26. februarja 1919 se poroči z Elody Oblath. Ko tako uredi družinsko življenje, spet naveže stike s starimi znanci in prijatelji. To so Silvio Benco, Giulio Camber, Gabriele Foschiatti, Virgilio Zotti. Z njimi se shaja v znani kavarni Garibaldi.

Še vedno je demokrat in mazzinijevac. Blizu je socializmu, vsaj dokler ga v Trstu vodita Valentino Pittoni in stari interventist Aldo Oberndorfer.

Razočaran je nad nespretnostjo in površnostjo nove italijanske uprave, katero dolži, da se ni primerno pripravila, da bi bila kos svojemu novemu poslanstvu. Nasprotuje že prvimi predfašističnim protislovenskim izbruhom. Oddalji se od D'Annunzia, brž ko izve za njegove priprave za pohod na Reko.

Glavno njegovo zanimanje je v tem času posvečeno pripravljanju antološke zbirke spisov Scipia Slataperja in svojega brata Carla.

Carlovo zbirko z naslovom *Ombre e cose di uno* objavi Prezzolini junija 1919 v zbirki *Quaderni* v založbi florentinske revije *La Voce*.

Po demobilizaciji mu uspe dobiti stalno profesorsko mesto 16. septembra 1919. Nato sodeluje z milansko revijo *Rivista di Milano*.

Leta 1920 se loti temeljnega dela *Colloqui con mio fratello* in monografije o Slataperju z naslovom *Scritti letterari e critici*.

Medtem v Trstu zavlada fašistično nasilje nad slovensko manjšino in proti vsemu, kar je socialističnega. Ostra Stuparicheva obsodba teh dogodkov izzveni med novembrom 1919 in oktobrom 1921 v desetih znanih člankih, o katerih Elio Apih obširno razpravlja v delu *Il ritorno di Giani Stuparich*.

Stuparicha globoko presune požig slovenskega narodnega doma Balkan julija 1920.

V akademskem letu 1920/21 postane po Prezzolinijevi zaslugi lektor italijanskega jezika na Univerzi v Pragi. Predaval je tudi o Danteju in Mazziniju. Imenovanje za naslednje leto odkloni. Zamikata ga spet Trst in poučevanje na liceju Dante. S posebno vnemo dokončuje spominsko knjigo *Colloqui con mio fratello*, ki izide za božič 1924 v Milanu.

Medtem poglobi stike s prijatelji, s katerimi se dnevno med 7. in 9. uro zvečer shaja v kavarni Garibaldi. Starim so se pridružili še novi: Svevo, Saba, Giotti, Romanellis, Rovani, Bolaffio, Silvestri in E. Schiffrer. Poleg pisateljevanja ga je z njimi vezalo tudi zanimanje za likovno umetnost. Vse življenje se je namreč ukvarjal kot kipar z amaterskim izdelovanjem miniaturnih skulptur.

Zato je ob koncu l. 1921 sprejel povabilo, da za revijo *Delta*, ki je izhajala na Reki, pripravi monografski prikaz živečih pisateljev Julijske krajine. Monografijo je objavil julija 1925 skupaj s povestjo *La Vedova*.

Leto 1925 je za Stuparicha zelo pomembno. Iz neznanih razlogov sta se Giani in Elody odtujila. Rodili so se jima hčeri Giovanna in Bianca ter sin Giancarlo. Elody se baje ni razumela s taščo Gisello Gentilli. Elody je z otroki ostala v stanovanju v ulici Trento, Giani pa se je preselil najprej v hišo pri Miramaru, nato pa v vilo na Škorklji-Coroneo, ki jo je kasneje občina njemu na čast preimenovala v ulico Monte Cengio. O tej krizi govori Giani Stuparich v povestih *Una mattina di marzo a Miramare* (1929) in *Donne nella vita di Stefano Premuda* (1932). Leta 1925 je že napisal povesti *La Vecchia e i piccioni*, *Una puttana*, *Vecchi amanti* in *Tre esseri*. S koristnim lektorskim prizadevanjem prijatelja Virgilia Giottija izda leta 1920 Stuparich knjigo z naslovom *Racconti*, kjer so zbrane povesti *La Vedova*, *Un anno di scuola*, *Famiglia*, *La morte di Antonio Livesay*.
(dalje)